

'Wat de Bijstandswet betreft zijn we niet te ver gegaan'

Mej. dr. M. Klompé, oud-minister CRM en architecte van de Bijstandswet

door *Andries de Jong*

tig als praktisch ontoereikend terzijde te stellen.

De wenselijkheid van taakuitbreiding van de gemeentelijke sociale diensten op het gebied van de immateriële dienst- en hulpverlening is evenwel ondanks het naar de achtergrond verdwijnen van het subsidiariteitsbeginsel en ondanks het afzwakken van de tegenstelling tussen overheid en kerkelijk en particulier initiatief tot op heden problematisch gebleven. Al tientallen jaren is de invulling en de omvang van het werkterrein van de executieve sociale overheidszorg omstreden. Slechts langzaam groeit de overtuiging dat de overheid niet kan volstaan met het scheppen van de voorwaarden waardoor de sociale rechtvaardigheid door de bevolking kan worden nagestreefd, maar dat de overheid naast een activerende, coördinerende en subsidiërende taak, ook een directe, actieve taak heeft te volbrengen en niet in de laatste plaats door middel van de sociale diensten.

Toen in 1959 DIVOSA 25 jaar bestond werd door de toenmalige minister van Maatschappelijk Werk mej. dr. M. Klompé (KVP) de eerste steen gelegd van wat het laatste bolwerk in de sociale zekerheid genoemd kan worden. Om de samenleving te laten wennen aan het idee, dat armen een 'afdwingbaar recht' kunnen doen gelden indien ze buiten hun schuld niet in de noodzakelijke kosten van het bestaan kunnen voorzien, werd de plicht van kinderen om hun ouders te onderhouden drastisch beperkt. Het was een stap die zorgvuldig gekozen was in een bewuste keuze van een historische omwenteling. Het doel was kort maar krachtig: iedereen moet met opgeheven hoofd naar de sociale dienst kunnen gaan.

Oud-minister Klompé, minister van Staat, was in twee perioden van 1956 tot juli 1963 en van 1967 tot juli 1971 bijna 12 jaar minister. Op een steenworp afstand van de Tweede Kamer tegenover het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen benadrukt zij dat ze nooit voor het idee van een 'afdwingbaar recht' op bijstand overtuigd behoefde te worden: 'Ik her-

inner me niet ooit een ander standpunt gehad te hebben.' En: 'Ik was me er zeer van bewust dat het in de samenleving onduidelijk lag.'

We starten het gesprek met de situatie sinds het uitkomen van het rapport van de Staatscommissie Quarles van Ufford, die ingesteld was in 1947 en het gehele terrein van de zorg onder de loupe nam.

Mej. dr. M. Klompé: 'de beperking van verhaalsrecht kwam de menselijke verhoudingen ten goede'.

De commissie kwam niet tot de slotsom van een afdwingbaar recht op bijstand en voor- en tegenstanders van een grotere rol van de overheid kruisten de degens. De knoop werd uiteindelijk op het nieuwe departement van Maatschappelijk Werk doorgemaakt en voor Parlement en samenleving aanvaardbaar gemaakt.

Mej. Klompé: 'Het is waar: Quarles van Ufford zat inderdaad niet in deze hoek. Zonder het naar me toe te willen trekken zat ik zelf wel heel uitdrukkelijk op de lijn van overheidsverantwoordelijkheid voor materiële bijstand. En er was denk ik door de oorlogssituatie toch wel iets gegroeid van solidariteit onder elkaar, ook als gemeenschap. U weet hoe de Armenwet was. Eerst werd de familie aangesproken om te helpen. Indien zij de hulp niet konden opbrengen moest een beroep gedaan worden op charitatieve instellingen van kerken en anderszins. En pas als je daarop vastliep kon je bij de overheid terecht. Dat was een gunst. Je moest je handje ophouden. De gedachte om een afdwingbaar recht te maken lag helemaal niet zo duidelijk in de samenleving.'

Dat bleek mij uit het vele overleg met de vakbeweging, de kerken, etc. Dat lag daar allemaal heel moeilijk. Ik heb toen heel bewust een opstapje genomen om het 'menschdom' er aan te laten wennen. Ik heb toen een beperking op het verhaalsrecht verdedigd in het Parlement. Toen dat gebeurd was werd ook duidelijk hoe slecht het met het oude stelsel wat de menselijke verhoudingen betreft gewerkt had. Ik herinner me uit het begin van de jaren zestig dat de toenmalige directeur van de gemeentelijke sociale dienst in Amsterdam tegen me zei: 'Die wet die u heeft gemaakt, die heeft een geweldige invloed op de geestelijke volksgezondheid. Want wat is er gebeurd nu die druk op de kinderen om voor de ouders te moeten betalen is weggevallen? Er is weer openheid in het gezin gekomen. Ze helpen ouders weer. Er komt een

menselijke verhouding terug die eigenlijk weg was.'

Toch was, als ik de literatuur doorneem, het verzet vanuit kerkelijk en particulier initiatief tegen een afdwingbaar recht heftig.

'Ja, en ik was me er zeer bewust van dat ik de samenleving moest laten wennen aan dit idee.'

Wanneer bent u zelf tot de overtuiging gekomen dat bijstand geen gunst, maar een recht dient te zijn?

'Ik geloof niet dat ik overtuigd moest worden. Ik herinner me niet ooit een ander standpunt gehad te hebben. Kijk, toen ik minister werd heb ik als motto voor mezelf genomen: "Samen waar het kan, alleen als het moet". Ik herinner me dat ik in mijn topstaf geweldige discussies heb gehad: wat zijn nu de uitgangspunten van deze wet die we gaan maken? Daar kwam filosofie, daar kwam theologie bij te pas. Spottend heeft mijn secretaris-generaal Werner eens tegen me gezegd: "ach, jouw theologie ook altijd". Maar toen ik later weg was als minister zei hij eens tegen me: "ik mis wel erg jouw theologie."

Mej. Klompé glundert bij deze herinnering. 'Het waren altijd ontzettend leuke gesprekken en we zijn daarin tot de conclusie gekomen dat het een afdwingbaar recht moest worden.'

Niet alleen brood

Terwijl u aan de ene kant de verantwoordelijkheid van de overheid scherp vorm gaf hebt u aan de andere kant het levensbeschouwelijk initiatief sterk gestimuleerd.

'Ik had ook heel uitdrukkelijk het inzicht dat het welzijn veel meer is dan materie. We vonden aan de ene kant dat er een basis moest zijn: brood op de plank en daar moest iemand aan geholpen worden die buiten eigen schuld er niet in kon voorzien. Als dat er is kun je

iets opbouwen. Dat buiten eigen schuld moet er wel bij. Ik heb ook remmen in de wet gelegd om de eigen verantwoordelijkheid niet te ondermijnen.

We hebben daarnaast gezegd, dat met brood alleen een mens niet kan leven. Wij moeten mensen helpen als die bijvoorbeeld met spanningen in een gezin zitten, helpen om een bejaarde zo lang mogelijk zijn zelfstandigheid te laten behouden, helpen bij bijvoorbeeld spanningen met een gehandicapte in een gezin.

Maatschappelijke dienstverlening hebben we in die tijd uitgebreid. In die tijd hadden die organisaties wel degelijk een confessionele signatuur. Dat vonden wij ook nodig als het gaat om het gezin en de problemen van het gezin. Iets anders was het met samenlevingsopbouw. Mensen werden mobiel, verhuisden en kwamen te wonen in wijken waar ze niemand kenden. We hebben dat opbouwwerk gestimuleerd om de mogelijkheden te scheppen dat mensen zich in wijken geborgen konden voelen. In die samenlevingsopbouw had je te maken met een heterogene samenleving.'

U hebt zich in de tweede periode van uw ministerschap verzet tegen een overheveling van de bijstand naar Sociale Zaken. Waarom?

'Dat was niet omdat ik vast wilde houden wat ik had. Ik ben niet zo van de heb. Ik heb wel andere dingen weggegeven, zoals de woonruimtetwet. De reden waarom ik dat niet wilde komt hierop neer. Sociale Zaken denkt in de sfeer van sociale verzekeringen. Dat is hun taak. Als nu iemand werkloos wordt of ziek, dan krijgt die een bepaald percentage van het loon; of dat nu te weinig of te veel is, dat zegt die wet niet. De bijstandswet daarentegen is volledig individualiserend. Met andere woorden, als ik een gezin heb met een gehandicapt kind, dat heel wat extra kost of een kind heb dat misschien in een inrichting moet, dan moet het geld er zijn. Het wordt dus indi-

vidueel bekeken. Daarom is die wet ook gedeconcentreerd geworden en uitgevoerd door de gemeente. De gemeente overziet beter in welke context zo'n gezin of zo'n persoon zich in de gemeenschap van die gemeente beweegt. Die gemeente kan dan ook zorgen dat immateriële hulp die niet door de Bijstandswet wordt gegeven er ook komt en er iets gebeuren kan.'

En wat was uw reactie dat de ABW naar Sociale Zaken is gegaan? U bent minister van Staat. U was dus niet helemaal buitenstaander.

'Dat vind ik, en dat zult u begrijpen na wat ik u verteld heb, heel naar. Ik heb me achter de schermen wel een beetje verzet, maar dat heeft niet geholpen. Ik hoop dat ik me vergis, maar daar is natuurlijk een andere mentaliteit.'

Oorspronkelijk ging het bij de herziening van de Armenwet om het 'gehele terrein van de zorg', zowel het materiële gedeelte als het immateriële gedeelte. Dat het hebben van 'brood op de plank' geregeld moet zijn is duidelijk. Maar als het gaat om dienstverlening die mensen helpt om op eigen benen te staan, waarbij het materiële gedeelte geïndividualiseerd is, dan komt mij die onderscheiding als zeer kunstmatig voor.

'Ja, maar het zit hem er wel in dat die wet wordt uitgevoerd door de overheid en het immateriële gedeelte wilde ik heel bewust, alleen waar het nodig was, bij de overheid en verder bij het particulier initiatief onder het motto: deze immateriële voorzieningen moeten gebed zijn in de bevolking. Dat is de reden van de scheiding. Nu is het zo dat als men wil men wel een beroep moet kunnen doen op die overheid. Ik heb nooit het standpunt ingenomen: overheid en particulier initiatief zijn vijanden van elkaar. Integendeel. Ze hebben elkaar nodig.

De overheid heeft de bevolking nodig om allerlei dingen op te vangen en de bevolking heeft weer de overheid nodig.'

Het onderscheid tussen overheid en particulier initiatief is natuurlijk vervaagd waar dat particulier initiatief voor honderd procent gesubsidieerd wordt.

'Ik heb me altijd verzet tegen honderd procent subsidiëring. Daarvoor is de boel uitgewaaierd. Ik heb altijd gezegd: vijf tot tien procent moeten jullie zelf opbrengen.

Dat is in de tijd van W. Meijer (PvdA) tot honderd procent opgetrokken. Ik heb tegen Wim Meijer gezegd: Nu speel je Sinterklaas en tegen de tijd dat je weggaat dan is de zaak zo uitgezet dat jullie vastlopen en dan kun je het niet meer terugschroeven. Zo is het ook gebeurd. De zaak is toch doorgeschooten. Ik heb het mee opgebouwd, maar ben niet van mening dat er naast iedere burger een maatschappelijk werker moet staan. In dat opzicht meen ik dat zelfhulp en vrijwilligerswerk erg belangrijk zijn.'

Bij uw verdediging in de Kamer van de Algemene Bijstandswet hebt u twee aspecten genoemd.

'Het ene aspect was het individualiseringsprincipe dat u nu toelicht en de andere kant was dat u aangaf dat de Bijstandswet ook afgestemd diende te zijn op de algemene loonontwikkeling. Ik heb de indruk dat daar nu het zwaartepunt ligt. We hebben een centrale normering gekregen voor wat geacht wordt het minimum te zijn.

'Ik had aan de gemeenten overgelaten welk niveau zij maximaal konden geven in de bijstand. Wat gebeurde er toen?

Er kwamen verkiezingen van gemeenteraden en toen werd er mooi weer gespeeld, werden de bijstandsnormen opgetrokken tot zelfs boven het loonniveau. Dat is zo uit de hand gelopen dat ik in mijn tweede ambtsperiode een aantal dingen terug heb moeten nemen naar het rijksniveau. Dat vond ik reuze vervelend, maar de democratie functioneerde in dat opzicht niet goed.'

Pionieren

Mej. Klompé werd eind oktober 1956 minister van Maatschappelijk Werk. Ze was lid van het parlement op de kwaliteitszetel Buitenlandse Zaken. De Europese ontwikkelingen hielden haar sterk bezig en ze was politiek rapporteur, met name in de Kolen en Staal Gemeenschap. Haar internationale belangstelling was vooral gevoed doordat zij in 1947 vanuit haar betrokkenheid bij vrouwenorganisaties en de wederopbouw van Arnhem en de Veluwe lid werd van de delegatie die naar de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties ging.

Mej. Klompé: 'Ik werd twee dagen voor de beëdiging gevraagd. Ik was op dat moment ook niet in Nederland. Ik werd gebeld dat ik bij mijnheer Drees moest komen en twee dagen later was ik beëdigd. Zo gaat dat. Ik vond dat erg jammer, want ik had gezag opgebouwd in Straatsburg. Dat moest ik laten schieten en dat vond ik jammer.'

Wat trof u aan toen u op het departement kwam?

Het departement bestond vier jaar. De organisatie was opgebouwd door minister Van Thiel. Deze had Werner als secretaris-generaal aangetrokken. Het ministerie had wat onderdelen gekregen, onder andere van Binnenlandse Zaken en van Sociale Zaken. Er waren ook wat jonge mensen aangetrokken door Van Thiel, met name Gradus Hendriks (die eind vorig jaar afscheid nam als directeur-generaal bij het departement) en veel jonge sociologen. Van Thiel had daar een team van gemaakt: mej. Hillen, P. van Loon, G. Hendriks, dr. Van der Putten, Gijsbers. Onder Van der Putten die van Binnenlandse Zaken kwam viel de Armenwet. Maar deze groep vormde de top. Er zat dus een aantal jonge mensen, dat goed op elkaar ingespeeld was. Zij pionierden, maar moesten wel leren dat sommige processen lange tijd vragen. In die zin, als ze een

idee hadden op het terrein van het maatschappelijk werk of opbouwwerk, dan zeiden ze: 'nou daar beginnen we mee', en dan maakten ze een artikel op de begroting en zetten er tweehonderdduizend gulden op, of misschien was het meer of minder. Maar die processen om nieuwe zaken aan te zwen- gelen, dat duurt een paar jaar. Toen ik minister werd lag het voor- lopig verslag van de begroting al bij de Kamer. De begroting was ingediend door mijn voorganger. In dat verslag kreeg ik als minister op mijn kop, want je moet bij een begroting altijd zeggen: dat was begroot en dat is uitgegeven. Toen bleek dat er een veel te hoog be- drag was begroot en dat was niet helemaal uitgegeven.'

Ongewenst

U hebt het departement tegen her- haalde kritiek moeten verdedi- gen. Waarom?

'Het punt was natuurlijk dat dit de- partement niet gewenst was. De socialisten wilden het niet, die vonden dat het bij Sociale Zaken in de vorm van een staatssecretaris thuishoorde. In die tijd zaten de socialisten nog sterk in de hoek van materiële welvaart. De VVD vond het departement überhaupt van de gekke. Ik heb mijzelf toen tot taak gesteld in die eerste zeven jaar dat ik minister was om het departement zodanig inhoud te geven dat niemand er meer aan durfde te raken om het op te heffen of elders onder te brengen bij iets anders. Dat is me gelukt. Toen kwam in 1963 de VVD op mijn stoel zitten, wat ik betreurd, omdat ik het een partij vond die de beteke- nis van het werk niet zag zitten. Dat heeft maar twee jaar geduurd en toen kwam het kabinet Cals met Vrolijk op het departement.'

De socialisten hebben overigens wel een omslag gemaakt naar welzijnsbeleid.

'De socialisten zijn aan het eind

van de jaren zestig en begin jaren zeventig gaan inzien dat welzijn meer is dan welvaart. In het begin hadden ze dat niet en ze hebben mij daar eigenlijk ook om bestre- den. Van de VVD heb ik niet zo dat gevoel dat ze welzijn als eigen di- mensie zijn gaan zien.'

Waarom kwam dit departement er?

'Dat is gewoon een kwestie ge- weest bij de formatie. De KVP moest er een KVP-minister bij heb- ben en toen is het een ideetje van Beel geweest. Dat was een ideetje zoals hij wel vaker had. Op de ach- tergrond speelde zeker de gedach- te bij hem, dat meer aandacht voor de niet-materiële sfeer nodig is.'

En dr. Beel kwam uit de sociale dienst Eindhoven en was lange tijd voorzitter van het katholiek landelijk charitatief centrum.

'Het was dus een mengsel van: we moeten er een ministerie bij heb- ben, maar ook inhoudelijk: we moeten ook naar de andere kant kijken. Zo is het in 1952 begonnen.'

Waren er bij de onderhandelingen over de formatie van het kabinet De Quay in 1959 ook afspraken om Maatschappelijk Werk en Volks- gezondheid samen te voegen?

'Ik was een paar jaar minister van Maatschappelijk Werk toen het kabinet De Quay kwam. Toen heb ik gezegd: ik vind de basis van dit departement te klein, te licht. Ik had toen het gevoel dat het dan voor de hand ligt om een discipline mee naar binnen te krijgen die het meeste aansluit op wat wij doen. Denk aan de extra-murale samen- werking in de wijk van volksge- zondheid en maatschappelijke dienstverlening, gezinszorg, kraamzorg en ga maar door. Er is toen een afspraak gemaakt dat dat zou gebeuren.

Minister Van Rooy (KVP) kwam op Sociale Zaken en de afspraak was gemaakt dat dat binnen een jaar zou gebeuren. Volksgezondheid zou worden samengevoegd met

maatschappelijk werk, onder mijn leiding. Van Rooy vertrok echter binnen een jaar en had deze zaak tegengehouden. Toen kwam Veld- kamp die zei: "hoor eens, ik heb geen boodschap aan afspraken die jullie gemaakt hebben in de formatie, want die heb je niet met mij gemaakt. Ik pieker er niet over. Ik word geen minister als ik dit niet de hele ronde houd". Ik gaf hem vanuit zijn standpunt geen onge- lijk. Dat was natuurlijk een hard gelag, maar het had geen zin als ik toen met protest was opgestapt. Ik had het departement 'in mijn vin- gers' en kon er nog voor vechten. Ik ben toen wel blijven zitten.'

We zitten nu in een situatie dat CRM is samengevoegd met volks- gezondheid. Hoe kijkt u daar te- genaan?

'Ik heb mij daar niet slecht bij be- vonden. Ik vond destijds de combi- natie Maatschappelijk Werk en Volksgezondheid zeer zinnig. Toen het ten slotte in 1965 anders uitviel, toen we twee directoraten uit de andere hoek kregen: culture- le zaken, sport, jeugd en de media, vond ik dat ook een zinnige combi- natie. Dat had ik destijds toen Cals nog minister was ook bepleit. Hij wilde dat toen niet weggeven. Toen hij premier werd heeft hij het samengevoegd met Maatschap- pelijk Werk. Toen ik zelf weer mi- nister van CRM werd (1967) heb ik getracht dat geïntegreerd te krij- gen.

Ik heb nu niet het gevoel dat Volks- gezondheid de boel opslokt. U zult zeggen: daar gaat zoveel geld in om, maar dat gaat tegenwoordig in die andere dingen net zo hard. Kijk naar wat de huidige minister doet. Minister Brinkman is inten- sief bezig met allerlei problemen op het gebied van cultuur en van de media. Je kunt niet zeggen dat dat weggedrukt wordt. Ik heb dus helemaal niet het gevoel gehad: wat doen ze met mijn kind van vroeger? Ik heb wel gezegd: ik vind het op het randje van een te grote brok bij elkaar, dat wel, maar van de andere kant kun je er heel zinni- ge dwarsverbindingen in leggen,

die van grote betekenis kunnen zijn.'

Gevaar

Is het geen reden tot bezorgdheid, dat het volksgezondheidsblok hecht verankerd is in centrale wetgeving, in financieringssystemen en in organisaties van professionals?

'Dat ben ik met u eens. Net als bij onderwijs ligt het allemaal vast in wetten. Daar kan niet aan getornd worden, die moeten worden uitgevoerd. Dat is bij een aantal zaken van CRM niet het geval. Waarom niet? Het was vaak een zoeken dat tevergeefs was. Maar dat niet alleen. Het was ook wel bewust. We zijn langzaam die maatschappelijke voorzieningen en de maatschappelijke dienstverlening gaan opbouwen. Dat was zoeken en tasten naar nieuwe vormen. Op het moment dat je die in de wet vastlegt verstar je de zaak. Je moet ruimte laten voor ontwikkeling. Dat was één van de redenen waarom je het niet grijpen kon.'

De hechtheid van de blokken onderwijs en volksgezondheid veroorzaakt het gevaar van plaatselijke immobiliteit, wordt wel betoogd.

'Dat gevaar is er echt, maar ik zeg niet: dat slokt de rest op. Zover ga ik echt niet door dat te zeggen.'

Waarom bent u in 1963 niet gebleven?

'Omdat ik niet wilde. Ik had zeven jaar voor het departement moeten vechten, het moeten verdedigen. Ik had het idee dat ik blinde vlekken kreeg. Dan moet je gewoon iemand hebben die vers begint. Ik ben toen teruggegaan naar de Kamer. Dat was in die tijd nog een uitzondering; ik heb drie jaar in de Kamer gezeten.'

U had toen de Algemene Bijstandswet door de Kamer gehaald?

'Ja, door beide Kamers en wat de 'tijd' betrof met de hakken over de sloot.'

Het is toch merkwaardig geweest met de voor- en tegenstanders van de Algemene Bijstandswet. U had partijgenoten die tegen de wet waren en in het kabinet had u onder de VVD weer voorstanders. Hoe lag die weerstand?

'Daar hebt u gelijk in. In heb in het kabinet De Quay hulp gehad van VVD-bewindslieden, zoals Visser, die minister van Defensie was, van Korthals, die minister van Verkeer en Waterstaat was en van Toxopeus, die minister van Binnenlandse Zaken was. Men zei dikwijls tegen mij: hoe is het toch mogelijk, wat zijn die KVP-ers toch draaitollen, die kunnen in ieder kabinet zitten! Ik zat zowel met socialisten als met VVD-ers in een kabinet. Dat klopt, want voor mij is het een zaak van personen, meer dan van programma's.'

Hebt u naast weerstand in de KVP weerstand van de Partij van de Arbeid tegen de Algemene Bijstandswet gehad?

'Op bepaalde punten, niet tegen de wet als zodanig. Op die punten hebben ze verloren, want dat was voor mij erg essentieel. De kwestie was deze. Als iemand werkloos werd dan kwam je in de wachtgeld- en de werkloosheidsverzekering (WW). Daarna kwam je in de WWV gedurende twee jaar. Daarna zou je in de groepsregeling bij de Algemene Bijstandswet komen.

De PvdA eiste dat er nooit een groepsregeling voor de werkloze onder de Algemene Bijstandswet kwam. Dat was beneden hun stand, of hoe je dat noemen wilt. Voor mij was essentieel dat er een wet kwam waar iedereen met opgeheven hoofd een beroep op deed en niemand kon zeggen: ik geneer me dat ik bij die wet aan moet kloppen. Dus op het moment dat ik toegegeven zou hebben, dat je als werkloze er niet onder hoeft te vallen, zou ik meteen die ander een duw naar beneden, een etiket ge-

geven hebben. Ik heb dat heel hoog gespeeld. En toen heeft de VVD mij geholpen . . .

Sancties

En in uw eigen partij, de KVP?

'Voor zover ik me herinner had de fractie er geen moeite mee. Ik had in het kabinet moeite met eigen partijgenoten. Daar kwamen stemmen op dat het te ver ging op het punt van afdwingbare rechten.'

U hebt zich sterk verzet tegen extra sanctiemaatregelen in de wet. Waarom?

'Ik wilde voorkomen dat er een stigma zou ontstaan op de mensen die een beroep zouden doen op bijstand. De VVD wilde bij de behandeling in de Kamer een aantal sanctiemaatregelen voor het geval er gefraudeerd zou worden en men bijvoorbeeld verkeerde gegevens gaf. Op dat punt zat natuurlijk wel iets in de wet, maar ik heb mij sterk verzet tegen die vele sancties, want men had het bijvoorbeeld over de scharesliep, dat die mensen hun inkomsten niet zouden opgeven. En dat ging dan om een percentage mensen van hooguit één procent. Ik heb toen gezegd: als u dit gaat doen dan geeft u weer een stigma op die wet, op wie daar een beroep op doet. Dan ga je er al bij voorbaat vanuit dat wie daar een beroep op doet een fraudeur is. Dat mag je met die 99 procent andere mensen niet doen. Ik wil met die wet dat mensen met opgeheven hoofd een beroep op die wet doen. Mijn grote teleurstelling is nu dat dit pogen van mij niet gelukt is. Nog steeds zit er voor veel mensen een stigma op. Dat merk je dan ook en dan zeggen ze: 'O God wat vreselijk, in de bijstandswet'. Nou, dat vind ik verdrietig, want ik heb iets anders geprobeerd.'

Ik was mij er toen van bewust - en met mij een aantal directeurs van Sociale Diensten - dat het ambtenarenbestand van sociale

diensten, veelal ook oudere mensen, jaren volledig op de Armenwetsituatie waren ingesteld. Dat zou natuurlijk erg zijn bij de uitvoering van een geheel nieuw type wet. DIVOSA heeft toen een aantal cursussen gegeven voor ambtenaren in die jaren. Dat heeft hier en daar ook wel geholpen.'

De samenleving is in de afgelopen tien, vijftien jaar van karakter veranderd. Hoe beleeft u dat? Wat ziet u als grote zorg?

'Een grote zorg vind ik het omgaan van de mensen met elkaar. Dan denk ik vooral ook aan de houding van de samenleving tegenover andere culturen die in ons midden zijn. De zorg voor een jonge generatie, voornamelijk die geen werk hebben, vind ik een ontzettend moeilijke zaak. Daarnaast vind ik het misbruik dat van de bijstand gemaakt wordt langzamerhand een erge zaak. Ik heb het gevoel dat het misbruik meer is dan een paar procent.'

Vindt u dat de Algemene Bijstandswet nu is doorgeschooten en terug moet?

'Het is op het ogenblik erg de vraag of de verzorgingsstaat te ver is gegaan. Ik blijf van mening dat wat de bijstandswet betreft we niet te ver gegaan zijn. De Bijstandswet is wat ik altijd genoemd heb het laatste bolwerk. Als men zonder eigen schuld tekortkomt in wat men noodzakelijk nodig heeft in het leven is er de Bijstandswet. En dat is geen vleespot hoor. Bijstand legt de basis. En dan zijn er toch nog vaak vrienden of familie die er dan de rest bij doen. Dat gebeurt gelukkig ook nog.'

Gemeentelijke Sociale diensten

In totaal werken bij gemeentelijke sociale diensten 13.000 mensen, verdeeld over 725 gemeentelijke sociale diensten en secretarie-afdelingen sociale zaken.

Er zijn zes grondtypen te onderscheiden:

1 GSD's die zich beperken tot de eerste taak van het minimum-takenpakket: de financiële-hulpverlening ('uitkeringsfabrieken');

2 GSD's die de eerste twee taken van het minimum-takenpakket uitvoeren: 'Bijstandsmaatschappelijk Werk';

3 GSD's die het minimum-takenpakket realiseren (IVA):

– de behandeling van financiële aanvragen volgens de wettelijke mogelijkheden en de landelijke normen;

– de begeleiding van cliënten tijdens en soms ook na de aanvraagbehandeling; dit houdt tevens in nagaan of er sprake is van sociale problemen en bevorderen dat de cliënt zelf een oplossing vindt dan wel naar een gespecialiseerde instantie verwezen wordt;

– het verzamelen van informatie over de aard en de omstandigheden van de financiële aanvragen en in aansluiting daarop signalering van de situatie van probleemgroepen en probleemsituaties (in regio, stad, wijk of buurt) in verband met het plaatselijk welzijnsbeleid, in het bijzonder met het oog op kansarme groepen en lagere inkomensgroepen;

– het signaleren en stimuleren van projecten die gericht zijn op het verbeteren van de maatschappelijke situatie van probleemgroepen;

4 GSD's die het DIVOSA-model uitvoeren. Aan het minimum-takenpakket wordt toegevoegd het participeren in de ontwikkeling van het lokaal welzijn door middel van (project-) samenwerking, coördinatie met andere instellingen in het veld en het deelnemen aan de (ambtelijke) planning;

5 GSD's, uitgaande van type 1, 2, 3 of 4, waar het BMW al of niet verweven is met het GMW;

6 GSD's van het type 1, 2, 3, 4, of 5, die ook zorg moeten dragen voor de planning.

Bron: Sociaal Bestek 1983/22.